

NAUKA

POLSKIEGO

Pisania i Czytania

wydana

przez

A. Kiszewskiego,

nauczyciela przy król. katol. semin. naucz.

w Paradyżu.

*Za pozwoleniem świeckiej i duchownej
zwierzchności.*

Klasa I.

W CYLIHOWIE,

Henryka Sportедера i u wydawcy.

1845.

in Litografij J. Eshaus w Międzybórz.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
UNIWERSYTETU A.M. w POZNANIU

310180

7. 11. 11

Landesbibliothek Posen.

Eigenthum
der
Historischen Gesellschaft
für die
Provinz Posen.

4048.

H. Lotze.
1855.

(in 1855)

NAUKA
POLSKIEGO
Pisania i Czytania
wydana

przez

A. Kiszeńskiego,

nauczyciela przy król. katol. semin. naucz.

w Paradyżu.

*za pozwoleniem świeckiej i duchownej
zwierzchności.*

Klasa I.

W CYLIHOWIE,

Henryka Sportедера i u wydawcy.

1845.

AK 6146

Torwała się drukować.

Poznań dnia 30 Października 1844.

[L. S.]

Konsystorz Jeneralny, Administratorski.

310180. I

K. Kilinski.

Imprimatur

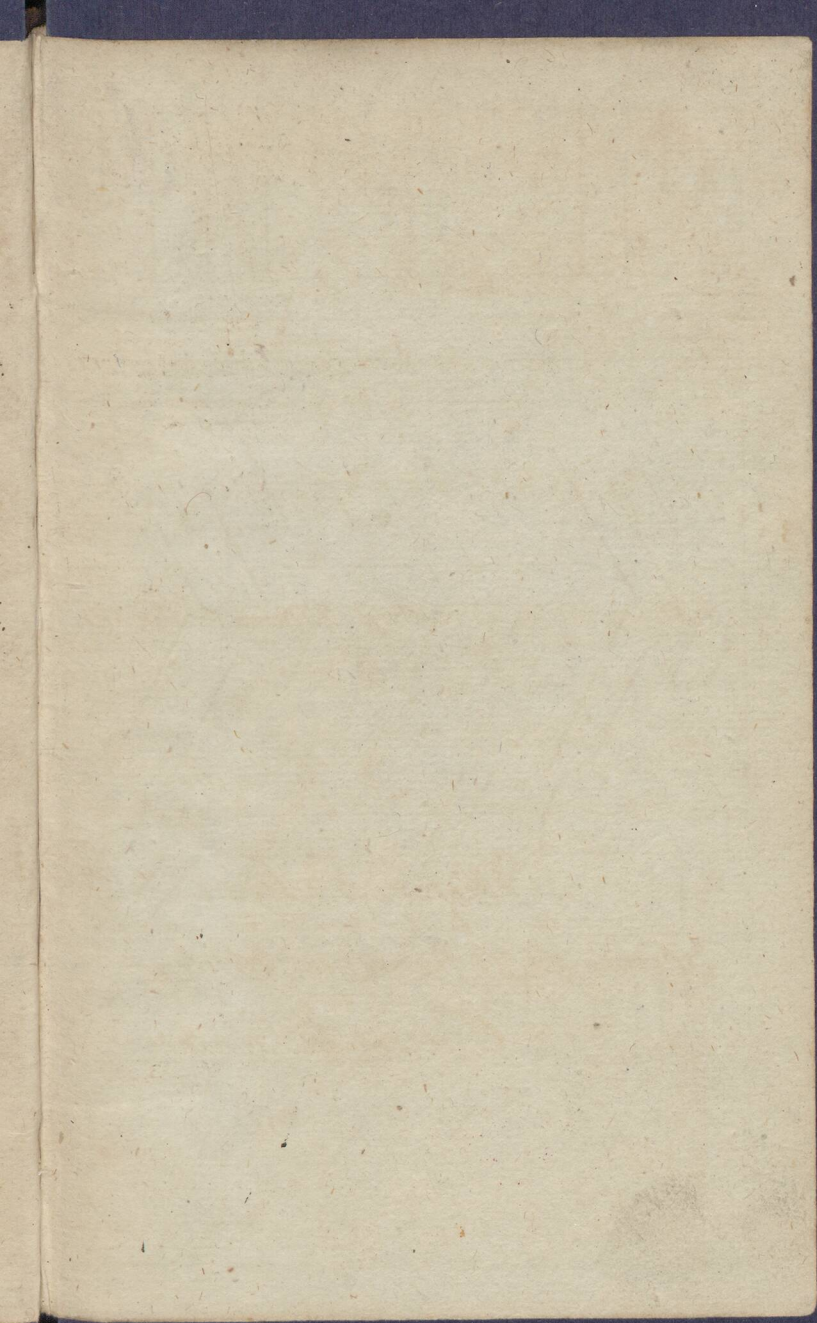
Poznań, dn. 24 Września 1845.

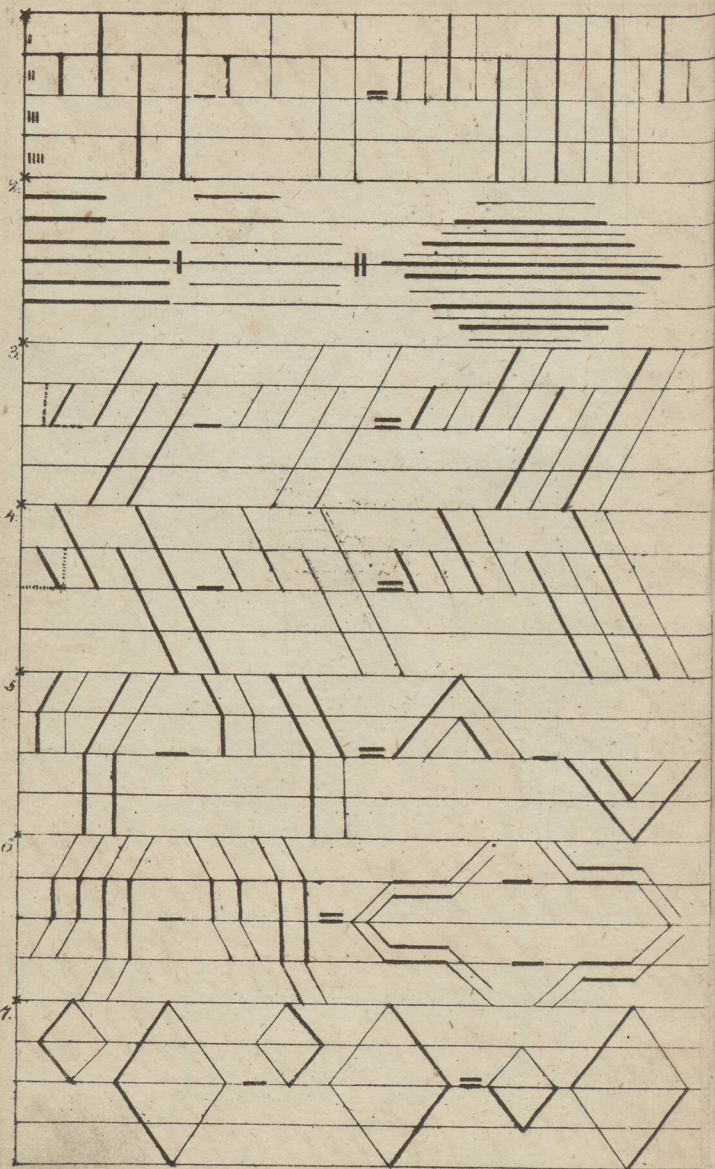
Czarnecki, cenzor.

III 387

1954 Ds 4807

Handwritten musical notation on a five-line staff, featuring various rhythmic patterns and notes. The notation is written in a cursive style, with many notes connected by horizontal lines. The staff is divided into measures by vertical bar lines. The notation includes various note values, including minims, crotchets, and quavers, as well as rests and other musical symbols. The handwriting is fluid and elegant, characteristic of 18th or 19th-century musical notation.

T t t t t t t t t t t t
U u u u u u u u u u
E e e e e e e e e e
O o o o o o o o o o
C c c c c c c c c c
Q q q q q q q q q q
O o o o o o o o o o
O o o o o o o o o o
U u u u u u u u u u
A a a a a a a a a a
A a a a a a a a a a
Y y y y y y y y y y
I i e e e e a a y

<i>i</i>	<i>і</i>	<i>і, і, і, і, і,</i>	<i>і, і, і, і, і.</i>
<i>u</i>	<i>и</i>	<i>и, и, и, и, и,</i>	<i>и, і, и, і, и.</i>
<i>e</i>	<i>е</i>	<i>е, е, е, е, е,</i>	<i>е, і, е, и, е.</i>
<i>é</i>	<i>é</i>	<i>é, é, é, é, é,</i>	<i>é, і, е, и, é.</i>
<i>ѣ</i>	<i>ѣ</i>	<i>ѣ, ѣ, ѣ, ѣ, ѣ,</i>	<i>ѣ, и, ѣ, é, ѣ.</i>
<i>o</i>	<i>о</i>	<i>о, о, о, о, о,</i>	<i>о, и, о, ѣ, о.</i>
<i>ó</i>	<i>ó</i>	<i>ó, ó, ó, ó, ó,</i>	<i>ó, и, ó, е, ó.</i>
<i>a</i>	<i>а</i>	<i>а, а, а, а, а,</i>	<i>а, е, а, о, а.</i>
<i>а</i>	<i>а</i>	<i>а, а, а, а, а,</i>	<i>а, é, а, ó, а.</i>
<i>y</i>	<i>у</i>	<i>у, у, у, у, у,</i>	<i>у, о, у, а, у.</i>

і, и, е, ó, у, а, é, і, у, а, и, о, у, ѣ, і, а, и, ó, е, у.

і, и, е, é, е, о, ó, а, а, у.

а, а, е, é, ѣ, і, о, ó, и, у.

a. a. o. o. u. y. e. é. é. i.

a. o. u. y. i. _ o. é. _ a. é.

r = r _ r. r. r. r. r.

ar-ra, or-ro, ur-ru, yr-ry, er-re, ir _ , = ór-ré, _ re.

ra-ar, ro-or, ru-ur, ry-yr, re-er, _ ir-ro-ér, ra _

re, ur, ar, ry, ro, yr, er, ra, ér, ir, ry, ór, ra, ró, ré, ru, ry.

n = n _ n. n. n. n. n.

an-na, on-no, un-nu, yn-ny, en-ne, in _ , = ón-né, _ ne.

na-an, nō-on, nu-un, ny-yn, ne-en, _ in, = nō-én, na _

on, an, na, no, na, nō, ra, ra, ne, ur, ny, nō, ny, ur, ne, ra, ny.

3.

in in in in in in in in

in, un, en, on, an, yn - em, om

ni, nū, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc

en, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc

4. in in in in in in in in

in, un, en, on, an, yn - em, om

ni, nū, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc

en, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc

5. in in in in in in in in

in, un, en, on, an, yn - em, om

ni, nū, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc

en, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc, nūc

3.

n = *n* *n* *n* *n* *n* *n* *r* *n*.

an-nia, on-nio, un-niu, yn_, en-nie, in-ni, on-nie, nie.
 nia-an, nio-on, niu-un, _yn, nie-en, ni-in, _nio-en, nia_
 en, ni, nie, ur, nie, ra, ni, ra, nie, nia, nie, ni, nie, o, ra, nie.

4.

m = *m* *m* *m* *n* *m* *m*.

am-ma, om-moum, muym-myem-meim_, om-me, _me.
 ma-am, mo-om, mu-um, myym-me-em, _im, _mo-em, ma_
 em, ma, mo, ra, ma, my, ra, me, ra, ma, ry, my, ma, ry, mu, ry.

5.

m = *m* *m* *n* *m* *n* *m* *m*.

am-mia, om-mio, um-miu, ym_ em-mie, un-mi, on-mie, _mie.
 mia-am, mio-on, miu-un, _ym, mie-em, mi-im, _mio-em, mia_
 em, mi, na, ra, mie, mie, nie, mi, ra, mie, ni, i, mio, na, ra, mio, na.

6. $\dot{W} = W - W, W, W, \dot{m}, W, W.$

aw-wa, ow-wo, uw-wu, yw-wy, ew-we, iw-, =ów-we, -wę.

waaw, wo-ow, wu-uw, wy-yw, we-ew, - iw=wo-éw, wą..

wę, ów, ro, wy, ro, wu, ni, wa, nowa, wo, ry, mo, wę, ró, wy, no, we.

7. $\dot{W} = \dot{W} - \dot{W}, \dot{W}, \dot{W}, m, \dot{W}, \dot{W}.$

a $\dot{w}$ -wia, o $\dot{w}$ -wio, u $\dot{w}$ -wiu, y $\dot{w}$ -, e $\dot{w}$ -wie, i $\dot{w}$ -wi, =ó $\dot{w}$ -wię, wię.

wia-a $\dot{w}$, wio-e $\dot{w}$, wiu-u $\dot{w}$, -y $\dot{w}$, wie-e $\dot{w}$, wi-i $\dot{w}$, =wio-é $\dot{w}$, wią.

wi, y $\dot{w}$, wię, wio, ry, wia, na, wia, no, wi, ny, mówię, mówię, nie.

8. $\dot{C} = C - C, C, C, \dot{W}, C, m, C.$

ac-ca, oc-co, uc-cu, yc-cy, ec-ce, ic- =óe-cé, a $\dot{c}$ -c $\dot{e}$.

ca-ac, co-oc, cu-uc, cy-yc, cc-cc, - ic =c $\dot{o}$ -c $\dot{e}$, c $\dot{a}$ -c $\dot{e}$.

ce, co, c $\dot{o}$, ry, ce, ni $\dot{a}$, ra, ce, cy, ny, ce, nię, no, ce, no, cowa, nie.

6. *n n n n m n w*
in, un, en, on, an, yn, - eu, ou
uu, ue, uc, ua, uy, - we, wé, wē, wa
uu, newy, mawamc, wē, nina, wany, mie

7. *n n n n m n w*
iu, ui, ei, oi, ai, yu, - éu, ôu
ui, wiu, wie, wio, wia, - wiewi, wiewi, wia
wia, ra, rina, wine, nie, wia, wy, ma, wia, nie

8. *c c c c c m c*
ic, uc, cc, oc, ac, ye, - éc, ôc, ec, ac
cu, ce, co, ca, cy, - ci, cō, cē, ca
ce, cc, ce, na, nie, co, no, cy, mcca, cōra, ou, ca, cy, na

9. C C C C C C C C C C
 ic. uc. ec. oc. uc. yc. ec. oc. ec. ac
 ci. ciu. cie. cio. cia. = cie. cio. cie. cia.
 cie. mie. ni. ci. ma. cie. wie. cie. ma. ci. wy. cie. cie.

10. J J J J J J J J J J
 is. us. es. os. as. ys. = es. os. es. as
 su. se. so. sa. sy. = se. se. se. sa.
 es. as. sa. sa. ma. wa. sy. mie. so. so. ma. no. sy.

11. J J J J J J J J J J
 is. us. es. os. as. ys. = es. os. es. as
 si. siu. sie. sic. sia. = sie. sie. sie. sia.
 ciu. sia. no. sie. mie. no. si. si. wy. ma. ma. sie. nie.

9. $\mathcal{C}' = \mathcal{C} _ \mathcal{C}, \mathcal{C}, \mathcal{C}, \mathcal{W}, \mathcal{C}, \mathcal{M}, \mathcal{C}.$

ac'cia oc'cio, uc'ciu yc' _ ec'cie, ic' _ ci, = oc' cie, ac' _ cie.
cia-ac' cio-oc' ciu-uc', _ yc'cie-ec', ci-ic' = cio-ec', cia _ ec'.
cie, yc', ciu, racieniec'cie, cie, nu, ci, wy, cie, na, cie, ni, ei, nie, ci.

10. $\mathcal{I} = \mathcal{S} _ \mathcal{S}, \mathcal{S}, \mathcal{S}, \mathcal{W}, \mathcal{S}, \mathcal{C}, \mathcal{S}.$

as-sa, os-so, us-su, ys-sy, es-se, is, _ , = os _ se, as _ se.
sa-as, so-os, su-us, sy-ys, se-es, _ is, = so _ es, sa _ es.
es, su, ma, sumy, ma, sa, ra, so, wy, sa, me, no, sy, no, so, wy.

11. $\mathcal{I}' = \mathcal{S}' _ \mathcal{S}', \mathcal{S}', \mathcal{S}', \mathcal{M}, \mathcal{S}', \mathcal{S}', \mathcal{S}'$

as'-sia, os'-sio, us'-siu, ys' _ es'-sie, is'-si, = os'-sie, as' _ sie.
sia-as', sio-os', siu-us', _ ys', sie, es', si-is, = sio-es', sia _ es'.
es', sie, o, sie, si, wy, si, ny, wa, si, na, sio, na, wy, nie, sie, nie.

12. $\mathcal{Z} = \mathbf{Z} \text{ — } \mathbf{Z}, \mathbf{Z}, \mathbf{Z}, \mathbf{\acute{S} Z}, \mathbf{\acute{C} Z}, \mathbf{Z}.$

az-za, oz-zo, uz-zu, yz-zy, ez-ze, iz —, = óz-zé, aż-zé.
 za-az, zo-oz, zu-uz, zy-yz, ze-ez, — iz, = zó-óz, zą-ęz.
 ze, zero, wo, zy, za, ra, za, o, zo, ry, wawo, zy, wy, ro, zu, mienie.

13. $\mathcal{Z} = \mathbf{\acute{Z}} \text{ — } \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z} C}, \mathbf{\acute{Z} S}, \mathbf{\acute{Z}}.$

aż-zia, óż-zio, uż-ziu, yż —, eż-zie, iż-zi, = óż-zie, aż-zie.
 zia-aż, zio-óz, ziu-uż, — yż zie-eż, zi-iż, = zió-éż, zią-ęż.
 zie, zima, zie, mięwo, zima, zia, zie, wani, zi, na, wię, zie, nie.

14. $\mathcal{Z} = \mathbf{\acute{Z}} \text{ — } \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z}}, \mathbf{\acute{Z}}.$

aż-za, óż-zo, uż-zu, yż-zy, eż-ze, iz —, = óż-zé, aż-zé.
 za-az, zo-oz, zu-uz, zy-yz, ze-ez, — iz, = zó-éż, zą-ęz.
 ze, mo, ze, zo, nieró, za, żywo, życie, ry, zo, wyró, zo, wy, za, rowy.

12. Z = Z Z Z Z Z Z Z Z Z Z
 iz, uz, ez, oz, az, yz = ez, oz, ez, az.

zu, ze, zo, za, zy = zé, zó, zé, zó.
 zewazara, zyzara, zé, wyrazu, wiazanie.

13. Z = Z Z Z Z Z Z Z Z Z Z
 iz, uz, ez, oz, az, yz = ez, oz, ez, az.

zi, ziu, zie, zio, zia = zió, zió, zió, zia.
 ziemia, zima, razi, zio, nie, na, wozie, wozu.

14. Z = Z Z Z Z Z Z Z Z Z Z
 iz, uz, ez, oz, az, yz = ez, oz, ez, az.

zu, ze, zo, za, zy = zé, zó, zé, zó.
 zezona, no, zé, róże, wczá, wazy, zy, cie, zjany.

15. *Pz = Pz Pz Pz Pz*
irz, urz, erz, orz, arz, yrz, - erz, orz,
- rzur, rzur, rzur, rzur, rzur, rzur, rzur, rzur,
- rzur, rzur, rzur, rzur, rzur, rzur, rzur, rzur,

16. *Cz = Cz Cz Cz Cz Cz*
icz, uic, eic, oic, aic, yic, - eic, oic, eic, aic,
- czu, cze, czo, cza, czy, - cze, czo, cze, cza,
- czu, cze, czy, czu, cza, cze, oczu, mi, cza, ma, rz,

17. *Sz = Sz Sz Sz Sz Sz*
isz, usz, osz, ois, ais, yis, - eis, ois,
- szu, sze, szo, sza, szy, - sze, szo, sze, sza,
- szemu, sze, szary, my, szy, szu, mi, ru, za, zo, zy,

15. $RZ = RZ - RZ, RZ, RZ.$

ar-rza, or-rzo, ur-rzu, yr-rzy, er-rze, ir-rz, - or-rz-e, - rzę.

rza-arz, rzo-orz, rzu-urz, rzy-yrz, rze-erz, - irz, - rzo-erz, rzą-.

rze, wie, rzemie, rzą, mo, rza, za, rzy, ma, rzą, nu, rza, nie, wa, rze, nie.

16. $CZ = CZ - CZ, CZ, CZ.$

acz-cza, ocz-czo, ucz-czu, ycz-czy, ecz-cze, icz, - ocz-cze, ącz-czę

cza-acz, czo-ocz, czu-ucz, czy-ycz, cze-ecz, - icz, - czo-ecz, czą-ęcz

czecz, yra, czy, rą, czo, rze, czy, ry, czą, cza, sy, cze, sa, nie, na, czyn, nie

17. $SZ = SZ - SZ, SZ, SZ.$

asz-sza, osz-szo, usz-szu, ysz-szy, esz-sze, isz, - osz-sze, - sze

sza-asz, szo-osz, szu-usz, szy-ysz, sze-esz, - isz, - szo-esz, szą-...

szemu, szą, szyna, wa, sze, u, sza, mi, ru, szamy, szu, mowiny

ar, un, im, ow, ac, ys, ur, em, aw, yw, or, all,
 ym, um, as, oz, yn, in, ew, oc, yz, os, am, ec,
 óz, ów, ér, óm, éw, — ąc, ęs, ąs, ęc, ąz, —
 an, os, uc, ew, yz, ic, — óz, on, — ęs, ąs, — iz, az,
 urz, ysz, erz, ucz, órz, ęcz.

ma, su, wo, ce, ny, sa, co, we, mu, ry, na, me, wu, zu,
 se, wa, my, ra, no, ze, so, ca, wy, ro, ne, cy, ru, sy,
 mó, sé, ró, só, né, — rę, zą, zę, są, ma, —
 nia, wie, ciu, si, cie, mia, ci, sio, ziu, ni, zio,
 cie, mią, ży, szu, czó, rzą.

on, ma, co, ów, ze, my, sy, nu, im, ur, na, um, co,
 ma, my, nie, in, ny, mia, ra, zi, ma, cie, yz, an, no,
 nze, czy, mienie, wi, na, mier, zą, mia, rą, co, są,
 ro, wy, aż, na, sa, nie, on, ma, um, wie, rze, ży, wa,
 wia, rą, a, ni, o, no, a, ni, on, czy, o, ni, czy, nią,
 cza, sy, są, czy, wie, cie, mo, i, zie, mia, nie, na, sze,
 ow, ce, wie, my, co, są, mo, rza, o, rzą, zie, mie, ma, my,
 na, sze, wy, ży, wienie, u, czy, my, się, mo, wy,
 no, we, rze, czy, sza, re, my, szy.

ir. un. cu. as. ye. ure. ma. m. yn. or. u. m. yz.
 in. ew. oc. am. ys. óz. ów. é. óm. as. es. ac. ec.
 in. os. i. c. yz. ic. óz. ón. es. as. iz. a. z. ys. ór. ec.
 2 ni. we. ce. ny. sa. mu. ry. na. se. mo. cy. ze. wa.
 ro. si. wi. nc. ma. ry. so. n. é. mó. za. re. ma. sa.
 nie. wie. si. mi. a. z. ie. sie. ci. z. ie. ci. e. zy. czy. ni. a.
 3 on. ma. ce. ów. o. na. my. sy. ny. um. ma. my.
 nie. in. ny. on. mi. a. ra. mi. e. ry. wie. my. ce.
 sa. mo. r. za. re. wy. zy. wa. wi. a. ra. cy. na. a.
 ni. on. a. ni. ó. na. wy. na. sze. ow. ce. z. ie. mi. e. ór. a.
 ma. my. na. sze. wy. zy. wie. nie. u. czy. my.
 sie. mc. wy. ma. my. nc. we. r. ie. czy. my. sz. y.
 na. sz. re. na. sze. zy. cie. na. z. ie. mi.

1. t = tt tt m, l, r, n, ll ty.
 il, ul, el, ol, al, yl, = il, ol, al
 li, lu, le: lo, la, ly, = le, lo, la, le.
 Nina, wola, la, wa, cie, le, czol, ty, sy, zia, le, ca, ty.

2. t = t tt c, t, s, t, t, t ty, ty.
 it, ut, et, ot, at, yt, = et, ot, et, at.
 tu, te, to, ta, ty, = te, to, te, ta.
 tota, ma, sra, ty, te, cha, lata, su, to, tu, sra, ca, ty.

3. t = t' t' tt l, t', t', t', t' ty.
 it, ul', et, ol, al', yl, = et, ol', et, al'.
 bi, bu, bie, bo, bia, by, = be, bo, bie, ba.
 baba, bity, ry, by, bi, ro, za, bie, so, bie, bia, ty.

IV
 1. *ll* = *ll ll m lr ln ll*.

al-la, ol-to, ul-lu, yl-ty, el-le, il-li, = ol-le, al-le.
 la-al, lo-ol, lu-ul, ty-yl, le-el, li-il, = to-el, la-
 li, ra, si, ta, wie, le, lu, na, zie, le, zie, lo, ny, lo, no,
 ta, cze, nie, la, sy, ty, si, na.

2. *t* = *t tt c t s t tt t*.

at-ta, ot-to, ut-tu, yt-ty, et-te, it, — = ot-te, at-te.
 ta-at, to-ot, tu-ut, ty-ty, te-et, — it, = to-et, ta-et.
 ta, ta, ta, ca, tu, sza, my, to, sy, ty, te, cze, ta, ta, ry,
 to, cze, nie, mo, ta, nie.

3. *bb* = *b b b bl b tb b*.

ab-ba, ob-bio, ub-bu, yb-by, eb-bie, ib-bi, ob-bie, ab-be.
 bia-ab, bo-ob, biu-ub, by-yb, be-eb, bi-ib, bio-eb, bia-eb.
 ba, by, ba, ty, be, la, ro, bo, ty, się, ro, bia, ry, ba, cy,
 To, wia, bie, ra, bu, lawy.

4. *d* = *d _ d d b d b' d d*.

a*d*-da, o*d*-do, u*d*-du, y*d*-dy, e*d*-de, i*d* _ , =o*d*-de, a*d*-de.
da-a*d*, do-o*d*, du-u*d*, dy-y*d*, de-e*d*, _ i*d*, =do'-e*d*, da-*e*d.
do, ba, bie, da, ru, de, be, da, sa, dy, du, by, do, wo, dy, de, bo, wy.

5. *hch* = *h, ch _ h h d h b, ch*.

a*ch*-ha, o*ch*-ho, u*ch*-hu, y*ch*-hy, e*ch*-he, i*ch*-hi, _o*ch*-he, a*ch*-he.
ha-a*ch*, ho-o*ch*, hu-u*ch*, hy-y*ch*, he-e*ch*, hi-i*ch*, _ho'-e*ch*, ha-*e*ch.
a*ch*, hy, bi, ho, ro, ba, i*ch*, ce, bu, hy, ma, co, he, ha, hu, ci, he, ba, no, wy.

6. *k* = *k _ k k h k ch k*.

a*k*-ka, o*k*-ko, u*k*-ku, y*k* _ , e*k*-kie, i*k*-ki, _o*k*-kie, a*k*-ke.
ka-a*k*, ke-o*k*, ku-u*k*, _y*k*, kie-e*k*, ki-i*k*, _ko'-e*k*, ka-*e*k.
ko, ro, ku, ra, ma, ka, ra, ki, mo, ty, ke, ta, ka, ko, ty, ta, ba, kie, ra.

4. *et id ē dd b d bōc dy yō*
iō uō eō oō aō yō = ēō ēō ēō ēō
du de do da dy = dē dē dē dē
do oō do la bu da wo da sa dy de by du ma

5. *te tē tē tē tē tē tē tē tē tē tē*
ich uch ech och ūch ych = ēch ēch ēch ēch
hi hu he ho ha hy = hē hē hē hē
ha ta ich he nory ach ma he do wa nie

6. *ti ti ti ti ti ti ti ti ti ti (ti - ti) yti*
iti uti cti oti ati yti = ēti ōti ēti ōti
ti hu tiē tio tia = tiē tiē tiē tiē
ctio tia wa kula hi ta tia ty tiē dy ta ba tiē

7. dz = dz, dź, dż, dz, ki dz, h dz, dry,
 idz, u dz, edz, odz, adz, y dz, - edz, odz, adz,
 dri, dru, drie, dze, dria, dry, - dre, dze, drie,
 miedza, dria, ledzi, dy, sa, dze, kadra, dzie, le, nie.

8. ks = ks, ks (x), ks, dź, ks, dz, ks, - ksy,
 iks, uks, eks, oks, aks, yks, = óks, eks,
 ksi, ksu, ksie, kso, ksa, ksy, = kse, ksa,
 ry, ksa, księ, za, ksią, że, ta, ksi, ca, księ, ni, ksy, kanie

§. 5.

9. j = j, j, j, r, j, l, j, n, j, d, j.
 ij, uj, ej, oj, aj, yj, = ej, oj,
 jü, ju, je, jö, ja, - je, jö, je, ja,
 mo, ja, zyj, je, mo, jü, da, ja, oj, cu, bo, je, nie, ma, ja.

7. *dz* = dz, dź, dż, dz, kdź, h, dż.

adz-dza, odz-dze, udz-dzi, ydz-dzy, edz-dzie, idź-dzi, ódz-dzie, ądz-dzę.
 dzia-adz, dzo-odz, dzu-udz, dzy-ydz, dze-edź, dzi-idź, dze-odz, dż-ądz.
 dziura, dzie, ło, dzia, dy, się, wa, dż, dzie, ki, ra, dzie,
 dzi, da, na, mie, dzy.

8. *ks* = ks, kś, ks, dź, kś, dz, ks.

aks-ksia, oks-ksa, uks-ksu, yks-ksy, eks-ksa, icks-ksi, óks-ksa, ąks-ksę.
 ksa-aks, ksia-eks, ksia-uks, ksy-yks, ksie-eks, ksi-iks, kso-eks, ksa-eks.
 be, ksa, księ, ni, ta, ksy, księ, za, ta, księ, ta, ksia, że, ta,
 ta, ksa, to, ro, wie.

§ 5.

9. *j* = j-j, j, r, j, l, j, n, j, d, j.

aj-ja, oj-jo, uj-ju, yj —, ej-je, ij-ji, —ój-jé, —jé.
 ja-aj, jo-oj, ju-uj, —yj, je-ej, ji-ij, —jó-éj, ja —.
 ja, mo, je, oj, co, wie, da, je, co, mo, je, ma, jo, we, ro, je, nie,
 ję, cze, nie, ja, da, nie.

2. *g* = *g-g-g-j-k-g-w-g*.

ag-ga, og-go, ug-gu, yg- , eg-gie, ig-gi, = óg-gie, ag-gie.
ga-ag, go-og, gu-ug, -yg-gie-eg, gi-ig, = gó-ég, ga-ég.
wa-ga, gę-ba, go-dy, gi-le, gie-cie, gu, zi, ki, wy, go, da,
ga, ze, ty, go, dzi, ny.

3. *p* = *p-p-p-p-g-p-j-p*.

ap-pia, op-po, up-piu, yp-py, ep-pie, ip-pi, = óp-pie, ap-pie.
pa-áp, pio-op, pu-up, py-yp, pe-ép, pi-ip, = pio-ép, pia-ép.
rze, pa, pie, rze, py, ta, nie, pi, cie, pie, nią, dze, pa, czy, wie,
pio, ro, po, so, wa.

4. *f* = *f⁵⁶f-f-f-p-f-g-f*.

af-fia, of-fio, uf-fiu, yf-fy, ef-fie, if-fi, = óf-fie, _ , fie.
fa-af, fo-ol, fu-uf, fy-yf, fe-ef, fi-if, = fió-éf, fia- _ .
fa, la, ry, fe, lu, fa, fi, ga, iu, ja, ra, fo, lo, wa, nie,
ka, la, fi, jo, ry, fe, li, kso, wi.

2. *q = q q q j k g u g (qi = g)*
iq ug eq oq aq yg = eq oq eq aq
qi qu qiē qī qa. — qiē qō qiē qā
no qā mo qī qu ry jē qō qē sī na qiē qa dy

3. *p = p p p p p i g p j p p*
ip up ep op ap yp = ep op ep ap
pi piu piē pī pa py = piē piō pe piā
piwo pie pia pa pra ga piē pier ry na piō

§ 6.

f = f f f f f f p f g f ff
if uf ef of af yf = ef of. —
fi fui fe fio fa fy = fi fō fe fa
fa ra fu ra fi gi fo hy ry fy ka pa si jō ry

i u d a w r e n e i e n i m u m e m p e r i o w e s e i o i
 a s i i a i o r z a c z o c z u s z i t i c h u l e t e l u d o d a c h
 e j o j e f e f n i n i e n a n i e n i a m i m u n i e m a
 m a m i j w i w u w i u n y c i c e c i e c i e c o c z y s i e
 s a z e r e r a l i t u t e t o t a t y b e b i e b o b y
 d e d o d a k u k i a j e j a j a g i e g o p o f e f i
 a c h ' a t o c o ? t o u l c o o n t e m a ? o n m a u m
 o n m a t t o c o j a i t y c o m i j i w y o n m a z o c z
 i z u s z a c h ' o w n i e m a o c z - c o o n w i e ? o n w i e
 t o c o i j a c o t y p o m i j i w y o w n i e w i e - w i e o n
 c o o n m a ? o n w i e c o m a i m a c o w i e o w w i e
 i e n i e m a o c z - c o o n m i d a ? o n c i d a t o c o
 m a s o n d a u m b o g o m a a o w n i e d a o c z
 b o i c h n i e m a c o m a t a d a

i, u, o, a, w, z, —, en, en', on, im, um, em,
em', ów, es, es', os', as, iz, az, órz, acz, ócz, usz, —
ił, ich, ul, eł, el, ud, od, ach, —ej, oj, —ef, ef' =
ni, nie, na, nie, nią, mi, mu, mię, ma, mą, my, wi,
wa, wu, wiu, wy, ci, ce, cie, cię, co, czy, się, są, ze,
że, za, —li, tu, te, to, ta, ty, be, bie, bo, by,
de, do, da, ku, ka, —je, ja, ją, gie, go, po, —
fe, fi, —

§. 8.

ach! a to co? — to ul — co on to ma? —
on ma um — on ma to, co ja i ty, co
my i wy — on ma 2 ócz i 2 usz — ach!
ów nie ma ócz = co on wie? on wie
to, co i ja, co ty, co my i wy — ów
nie wie = wie on, co on ma? — on wie,
co ma, i ma, co wie — ów wie, że nie ma ócz =
co on mi da? — on ci da to, co ma — on da um, bo go
ma, a ów nie da ócz, bo ich nie ma — co ma, to da —

a, iz-b, ik, r, ię-t, iś-ć, us-t, ucz-t, uz-d, urn, ul-g, uj-m,
 ok-n, ol-sz, ow-c, oś-ć, am-t, ak-t, aft, =b, r-wie, rz-nie,
 r-za, m-nie, m-na, m-rze, m-ra, m-ży, m-sza, w-re, wrzy,
 c-ny, c-nie, c-ło, c-ła, s-ny, s-nu, ś-nie, sz-wy, sz-wu, z-na,
 z-wa, z-wie, z-wią, ź-re, ź-ra, z-da, l-nu, l-ny, l-wa, l-wy
 t-nie, t-na, t-rze, t-ra, t-wa, t-wą, b-zu, b-zie, b-ży, d-no, d-na,
 d-nie, d-ni, d-mie, d-mą, d-rze, d-ra, d-la, k-ra, kry, k-re,
 krze, g-ra, g-ry, g-re, g-rze, g-ra, p-nie, p-na, p-rze,
 p-ra, p-rzy, fru . —

a, izb, ikr, ię-t, iś-ć, ast, uczt, uzd, urn, ulg,
 ujm, okn, otsz, owe, oś-ć, amt, akt, aft, =b, rwie,
 rznie, rza, mnie, mna, mrze, mra, mży, msza,
 wre, wrzy, cny, enie, cło, cła, sny, snu, śnie,
 szwy, zna, zwa, zwie, zwią, źre, źra, zda, lnu,
 lny, lwa, lwy, tnie, tna, trze, tra, twa, twą, bzu,
 bzy, dno, dna, dnie, dni, dmie, dma, drze, dra, dla,
 kra, kry, kre, krze, gra, gry, gre, grze, gra, pnie,
 pna, prze, pra, przy, fru .

iz b, ik r, i g l, i s' c, u s t, u c z t u r d u r n,
 ul g, o k n, o l s z, o w c, o s' c, a m t, a k i t, a f t
 r u i e, r z n i e, r z a, m n i e, m n a, m r z e, m r a,
 m i z y, m s z a, w r e, w r z y, c n i e, c l o s, n y s z, w r
 z n a, z w i e, z r e, s n u, l u y, t n a, t r z e, t n a,
 t w a, b z u, b z y, d n o, d n a, d n i, d m i e,
 d r z e, d r a, d l a, k i r a, k i r y, k i r e, k r z e,

g r y, g r e, g r z e, p n i e, p n a, n r z e, p r a, f r u

§10.

iz b, ik r, i g l, u s t, u c z t u r d, u r n, ul g, o k n, o l s z, o w c
 o s' c, a m t, a k i t, a f t, = r u i e, r z n i e, m n i e, m n a, m r z e,
 m i z y, m s z a, w r e, w r z y, c n i e, c l o s, n y s z, w r, z n a,
 z r e, s n u, l u y, t n i e, t r a, b z u, b z y, d n o, d n i,
 d l a, k i r y, k i r e, g r a, g r a, p n i e, p r z e, p r a, p r z y, f r u

r-u/rz-ecz, r-oki, r-az, -wi-r, ku-r, se-r, wo-r, ry-j
 rus, r-ecz, rok, raz, ryż, -wi-r, ku-r, se-r, tor, ufa-r
 nic, nuż, niech, noc, nam, -lin, sen, ton, pa-r, sy-
 mis, muł, międz, moc, myś, -rum, tum, dom, na-
 w-r, wies, wóz, waż, wyż, -dziu, leu, row, ja-u, ry-
 cis, czub, cel, ciós, czaś, czyn, -miecz, moc, kuc, tyck
 suw, sien, soch, sad, syl, -dziś, geś, nos, las, rys,
 żuk, żęd, żiob, żal, żyd, -gur, jęz, wóz, maż, ry-
 lis, tuk, lew, łój, łak, tys, -gil, cel, sól, wół, cal, tył,
 tuk, tex, tok, tam, tył, -nit, rzut, tót, kiat, był,
 bicz, buki, bieig, bót, bat, -lub, dziob, zał, ryb,
 drik, dech, dom, dach, dym, -cud, miód, gad, ży-
 kuc, hód, hak, hyl, -duch, dech, lach, szych,
 kój, kuc, kiół, kot, kiat, -tuk, bek, tok, mak, ryk,

rus, rz, eż, r-ój, r-akr- ydz, = mu- r, zé- r, wió- r, bó- r, ja- r, py- rz, -
 rus, rzeż, rój, rak, rydz, = kir, mur, zér, wiór, bór, jar, pyrz, -
 nieć, niech, nóz, noc, nasz, nam, = len, sien, koń, łan, jan, czyn, pan, -
 mir, mus, mech, mól, mój, mak, = sun, dom, tam, dam, wam, toin, dym, -
 wieć, więc, wiek, wór, wał, wąs, = dziw, szew, łów, lew, paw, żyw, jaw, -
 cis, eud, cien, czop, cal, czyż, = nieć, bić, żyć, mieć, sięć, heć, noc, tyć, -
 siew, sęk, sos, sas, sąd, szyć, = lis, sus, kęs, pies, łos, kosz, las, łys, -
 zuch, zér, zięć, ziób, ząb, żyć, = już, bez, wóz, nóz, wąż, łaż, czyż, -

lin, lin, lud, len, łót, las, ład, = bil, gil, cel, sol, wół, cal, tył, -
 tuk, ten, ton, tak, tył, tycz, = kit, rzut, nęć, bót, pot, bai, syt, -
 hicz, hug, hek, bieć, bóh, bak, byt, = czub, łeb, zóh, dziób, dąb, chyb, -
 dziw, duch, dój, dar, dziad, dym, = wid, lud, jédz, ród, ład, jad, rydz, -
 huk, heć, hów, hak, hyc, hyb, = ruch, miech, rochwach, szych, -
 kir, kum, kęs, kos, kosz, kadź, = dzik, buk, wiek, sok, rak, bak, ryk.

juz, jéz, jan, jad, jak, — kij, rej, toj, raj, czyj.
 gil, guz, gęs, gól, gaj, gad, — mió, cug, ług, łęg, bieó, róg,
 pie, puch, piec, pot, paw, pył, łup, cep, sęp, czop, łap, sap,
 lif, fyf, pif, pał, puf, ryf.

§. 12.

to cud, to dziw, to sęk, to zuch, to lew, to duch, to gil,
 to dziad, to żyd, to pan, to źle, to nasz kum, to wasz zięć,
 to zły czyn, to mój pan, to zły pies, to nie dziw, to nie
 zły lud, nawóz, pod wóz, na koń, pod koń, pod bat,
 na kosz, na dach, pod dach, w miech, w las —
 w bór, w cień, za mur, za łeb, bez rąk, bez nóg,
 bez ocz, w tył, na bok, za nos, pod nos, w nos,
 to nie w nos, źer dla psa, noc do snu, kit na ząb,
 miech do lnu, mieć hęc, nie mieć ocz, nie
 mieć rąk, nie mieć nóg, nie daj bić, każ sięc,
 weź na cel, weź go za nos, jam nie żyw, mam
 zły bót, on ma kij, on jak lew, ów ma czub, jak
 dąb, wół ma róg, pies ma nie zły nos, gil ma
 dziób, wąż ma jad —

jēr, jau, jas, jūr, = wuj, jūr, rāj, gaj, cūj,
 gil, gur, geš, goj, gad, = ſig, lug, biēg, rōg, ciāg,
 piē, puki, piēs, pon, pal, pūt, = cep, cōp, taj,
 ſiſ, ſyſ, = piſ, puſ, paſ, ryſ.

§. 19

a ty co maſz? a ty co nam daſz? ja mam nos.
 daj nos! - niē dam! - za nos go! a tō co? - tō niē!
 maſz, wiēc daj - czyń tak, jak iu, co miał umi
 dać go ja niē dam, bo wiēm, że gdy dam, to sam
 niē mam - daj a niē taj - niē daj, a niē biēr -
 co wiēr? - wiēm, że kot ma łeb - łeb za łeb, tō ile
 dar za dar, tō niē ile - wiēm, że piēs ma wech -
 piēs psa zna - z te psy ſię ira - daj go psu! - we
 wſi sa psy - naſz pan ma wiēs i z te psy.

iskir, iskierz, upstrz, = drga, grzmi, pstry,
 brzmi, ingla, brnie, scknie, pstrzy, -
 rusć, rusit, = rwać, rzać, rznać, rdzeń, - nikt,
 nurt, nerw, nieść, - mops, marsz, myśl, = mlecz,
 mlot, mróz, = mauldr, = mdlic, - wieprz, wieść,
 wosk, wiatr, = wdziek, wtok, wrzód, = wstep, wrota,
 wznak, wdluk, wptyw, = wjazd, wraaski, = wprost,
 cabr, cześć, czarst, = czać, czwat, = czxosć, - siere,
 szepł, szynki, = świt, szxur, stuch, spiew,
 smoki, śrót, stóg, stal, świat, sztyk, = stłuc,
 sprzet, strój, sptaw, strzat, strzydz, stryj, =
 ściś, szturm, świerek, smardz, = skwierki,
 zerdz, zółw, = zwir, zwierr, xnoj, xraz, = zgłos,
 xgraci, xmyst, = xgryć, - liść, lotr, = tkac, =
 łgnac, - takt, targ, = tłum, trup, tron, lwarz,
 trzpiot, = trakt, trzask, - bunt, barki, = bruch,
 brzek, bróg, brak, = brzmieć, bzdeg, brzost,
 blask, = barszcz, - dość, = druk, drót,
 dxwon, dxban, dryl, = drgać, = dreszcz,
 hart, = chleb, chłopi, = chrząć, chrzest,
 chraszcz, - kurex, kość, kark, = kiwit,
 kruk, kres, klon, krój, kwiat, krag, krzyk,
 krtan, = kleszcz, kmotr, - jeść, jest, jaszcz, -
 gust, gość, gaszcz, = gbur, glos, głód, gracz,
 grzmot, = gwałt, gryźć, - puls, piers, piśni,
 półk, pysk, = ptug, ptód, pram, plat, pstraga,
 plesn, pilaszcz, = przyjść, - funt, fałsz, =
 flak, = frant, -

iskr, iskrz, upstrz. — drga, brzm, grzm, pstry,
 rość, ruszt, = rwać, rzać, rznąć, rdzeń, = nikt, nurt,
 nerw, nieść, = mieść, most, mózg, maść, = mnich,
 mleć, mrok, = mistrz, = mdłość, = wilk, wiersz, wójt,
 waśń, = wnuk, wlec, włos, wzór, wczas, = wstret,
 wstecz, wshód, wzgląd, wstyd, = włosć, wnatrz, =
 wznieść, = ciern, część, czołn, cynk, = ćmic, ćwik, =
 ćwierć, = szust, siedm, sierp, = spis, sznur,
 ślub, śnieg, skok, śron, spód, ślad, szpak, staw,
 szczyt, = struć, skręt, stróż, skwar, strach, skryć,
 spływ, = świst, spust, śmierć, skarb, = spleść, —
 żubr, żółć, żart, = zbir, zdun, zbiór, znak, zbyć, =
 zdrow, zgrzyt, = zmieść, złość, = zgryźć, — list,
 lejc, = lgać, lżyć, — teść, tarcz, tyńf, = trud, tren,
 trzos, tkacz, tryb, = trzmiel, tłuszc, treść, — buks,
 bóbr, barć, = bruk, brzeg, bród, brat, = bluszcz,
 brnać, brzask, błysk, = barszcz, — deszcz, = dług,
 dźwięk, dwór, drob, dbać, drag, = drwić, = drożd, —
 hart, = chmiel, chłód, = chrzcic, = chrust,
 chwast, — kiść, kielb, kopr, karp, = kmin, klus,
 krew, kłos, król, kram, kraj, krzyż, = krtan, =
 kleszcz, knotr, — jeść, jest, jaszcz, = gips,
 gęśl, garb, = gmin, gniew, grób, gwar, gryz, =
 grzbiet, = grunt, gwóźdź, — pisk, pieprz, pięść,
 post, parch, = plec, plon, płacz, ptak, = pstrosz, =
 plusk, pleśń, = plastr, — funt, fant, = flet, =
 frant. —

2, Josc' w dom, bog' w dom — gdzie nic zła, tam sie rwie —
 gdzie dla dwu jeść, tam i dla trzech — zła wieść, gdzie nie
 ma co jeść — gdy nie ma sług, bierz sam za plug —
 gniew bez sił nic nie jest — kto łże, ten i drze — ni do rad,
 ni do zwad — nie graj, nie zgrasz się — co gracz, to lotr —
 nie wie ten, co śmiech, kto nie wie, co płacz — ten dba
 o znoj, a owo strój — nie dziw, iż lotr żyw — mi brat ni
 swat — nie mów na wiatr — nie to pan, co ma dość
 słów, ale ten, co da bez mów — przed złym klucz kryj —
 nie wie lach, co strach — na zły czyn złe się spi —
 co w pysk, to w zysk — ty dwa wiesz, a ja trzy —
 nie plec' trzy po trzy — wstyd dadź trzy, a sto
 żał — patrz, zem nie peć — i strzyż i gól i pieprz
 i sol — nie czyni złym złe — złe zbył złem —

ja mam dziś jeść tam, gdzie król — to cześć dla
 sług, gdy im pan da swój stół — lecz, jak tam zaidsz
 mam, gdy mi się stał traf — koń mój zdechl, a tych, co
 są, pod szor nie mam dość — mam wziąć kij i pójdsz?
 nie! — ty masz cug, czy dwa — kto wie, czy nie trzy —
 racz mnie wziąć w twój wóz — już wiesz, co chcę —
 lecz czy wiesz, ktom jest? — ja się zwę, jak to złe, co
 na świat sła strach, śmierć i głód — gdzie ja jest,
 tam są łzy, wrzask i płacz — ja nie krzyw, zem tak
 zwan — ja bym się mógł zwać mir, bo nie chcę
 zwad i mam wstęć od bitw — bądź zdrow, a
 mnie licz w poczt tych, co cię czczą —

1. Koni jest zwierze - Koni ma moc - tam wóz, gdzie
 koni - i koni schmie, gdy nie je - zółty jest gad -
 kruk jest ptaki - zły to ptaki - co w swój dom płuc -
 ptak ma dziób - drak ma kiel - kiel jest zab - koni
 wziął na kiel - zab za zab - dar za dar - kto dał zab
 ten da i chleb - kto ma chleb - ma i noż - kto ma chleb
 jest syty - mój dziad był lach - ja też lach, i tyś
 lach - tyś mój brat - nasz kraj - jak raj - swój
 dom by raj - co dom miał, to dał - pan ma wieś
 wieś sześc, a nie ma co jeść - chłop ma dom, a pan
 ma dwór - chłop ma wóz i pług, grunt i sad -
 nasz chłop jest jak dał - nasz chłop z drów
 jak koni - i chłop ma swój łeb - i włoś ma swój
 cien - i kot ma swój gniew - chłop ma trzos, a
 pan grosz - pan jak chce, a chłop jak mógł
 nasz chłop też już dziś ma grosz - kmić
 ma mieć - pan zły, kmić zły - gdy chłop
 i pan jak pies i kot, to źle - bóg jest duch -
 bóg jest ony pan i król - bóg rzekł i stał
 się świat - stał się i cielek - bóg rzekł, niech
 cielek ma świat - bóg mu go dał w moc - lecz
 bóg ma rządzić nad nim i myśli o nim - z kim
 bóg, ten żyje i z drów - bóg dał, bóg wziął - pan
 bóg dał czas, myśli i chleb - pros go o to - czyni
 to, co bóg chce - nie żyj źle - nie patrz na złe -
 nie żyj ze złym - ze złym źle - módl się - ucz się -
 wstań w rano - rób wciąż przez dzień - na noc
 idź spać - złoż dzieł -

a, i mie, in-ny, iz-ba, = i-gra, i-kro, in-dor.
imie, inny, izba, = igra, ikro, indor.
u, do, u, sy, u, ma, u, sta, = u, xen, u, bio, u, wis.
ewa, eho, emma, elba, = e, xop, e, mid, erwin.
yna, o, wa, oko, o, czy, o, pra, = o, sle, o, cet, o, gien,
o, lion, o, lej, o, pis, = o, t, hod, o, tyt, o, pis, o, tar,
o, jec.
a, ty, ale, arka = a, dam, a, niot, al, kierz, an, tos.
y, xop, - y, sel.

b, rada, reka, rosa, rzeka, = ra, dlo, re, kaw, ru, muk,
ry, cerz, re, myk, rad, ra, rz, nie, cie, = re, c, nik, ro,
boj, roz, dzia, t, roz, puk, ry, bnik.
nie, bo, ni, wa, no, ga, = na, boj, na, pa, ne, dzarz, no,
giec, na, mer, = ni, emka, = na, d, dzia, d, no, cleg.
ma, re, miel, za, ni, na, my, to, = ma, giel, me, del, mi,
ta, motyl, mu, zyk, = ma, tka, mi, wo, ma, r, hew,
ma, r, gaj, miel, cuch, mi, to, dziez, mi, ty, narz.
wa, ga, wi, a, ra, wie, zy, wi, ka, wo, da, = wa, wo, z, wi,
nek, wi, dly, wo, tek, = we, tna, w, to, dza, wo, dka, =
wi, t, go, c, wo, jsko, w, to, rek.
ce, wa, cio, cia, cza, ra, cy, na, = ce, pak, cio, lak, cza, pla,
ci, za, cza, jka, = cel, nik, cwikta, czo, nek.
sa, la, sia, no, sito, so, wa, su, pra, szy, ba, = sa, siad,
sio, dlo, so, pna, sza, rek, = san, ki, ser, ce, skiba,
sto, ma, smo, ta, sto, pa, sluga, szynka, skutek,
smialek, smy, xek, sta, gien, swia, tlo, s, xupak,
s, xer, xen.

za|ba, zie|mia, = za|bieg, za|duch, za|pał, za|rno,
 ziół|ko, zmuda, _ ziel|nik, zró|dło, _
 la|ło, ta|ta, li|na, lu|na, ty|ko, = le|miesz, le|żuch,
 li|zek, ty|czak, _ la|ka, łó|dka, ty|ka, lan|cuch, _
 ta|ma, te|ka, ta|ki, = ta|lerz, tu|łacz, ty|lec, _ tar|cie,
 tycz|ka, _ tar|tak, tacz|karz, tor|biarz, tru|nek, _
 ba|nia, bie|da, ba|bel, ba|ran, ho|cian, bu|kiet, by|dle, =
 ba|ka, bec|ka, blo|to, bry|ła, _ ba|bierz, bli|zna, _
 du|ma, do|ła, dzie|ło, = darek, do|wód, du|kat, dar|cie,
 dro|ga, _ dęb|czak, dwo|rak, dru|karz, _
 hu|ba, hy|ba, ho|ry, hu|dy, = ha|łas, ho|dak, _ ha|ba, chlu|
 ba, chwa|ła, _ har|tak, hul|taj, _
 ka|sza, ko|cie, ke|pa, ku|ra, = ka|bat, ka|kół, ko|ciel, kole|j,
 ko|mar, ko|rek, ko|wał, ko|zuch, _ ka|bza, kłó|da, kom|
 za, kre|da, kro|wa, ka|łan, kap|tur, kmio|tek, kol|
 czyk, kró|lik, krze|mień, _

ja|ma, je|dza, ja|dło, ja|rzab, je|zyk, ju|nak, _ jarz|
 mo, jaj|ko, _ ja|gniak, jecz|mień, jed|wab, _
 ge|ba, go|ra, go|łab, gu|mno, _ ga|dka, gmi|na, gra|
 bie, grono, gar|nek, gli|sta, gra|barz, grze|bień, _
 pa|ni, pa|sza, piérze, pió|ro, = pa|cierz, pa|czek, pa|
 lec, piek|arz, pięt|ro, po|byt, pod|ział, pu|har, _
 pa|łka, pił|ka, ple|cy, pra|ca, pro|się, pso|ta, _ par|
 tacz, pił|nik, płó|mien, przep|is, przy|cieś, _
 fa|ra, fu|ra, fi|ga, = fe|bra, fo|łusz, _ far|ba, fol|ga, _
 for|nal, far|bierz, fra|czek, fun|dusz, _

§. 16.

a. i|skra, i|glarz, — in|kaust, im|bryk, — ist|ność, —
 u|kłon, u|krop, u|stęp, u|cisk, u|pust, — u|fność, —
 eks|pens, eks|trakt, —
 o|braz, o|brus, o|krąg, o|młot, o|szczep, — od|głos,
 o|brzym, —
 a|fekt, a|reszt, — ad|went, an|drzej, — a|grest, —
 y|zard.

b. ra|dosc, roz|bratraz|ność, rzad|ność, rach|mistrz,
 na|cisk, na|myśl, no|wość, nud|ność, niz|kość, —
 mo|drak, my|dlarz, mrów|ka, mar|ność, mno|gość, —
 wia|trak, wpra|wa, wiern|ność, wietrz|nik, wdzięcz-
 ność, wy|trysk, wz|garda, wkł|śność, wpra|wność, —
 Ca|łość, ce|glarz, ciast|ko, cięż|kość, ćwier|tnia, —
 sio|stra, ścies|zka, śliw|ka, stra|ta, szwacz|ka, szkol-
 nik, — spól|ność, sia|dłość, skład|ka, skrom|ność, —
 za|jazd, zsyp|ka, zwa|wość, zmienn|ność, zwrot|nik, —

lik|wor, lub|ność, ty|sość, tuszcz|ka, lek|kość, lgar|stwo, —
 te|tent, traw|ka, trój|nog, twar|dosc, trój|list, flu|stość, —
 bo|jaźń, bram|ka, bred|nia, bez|list, blaz|gon, bur|mistrz,
 dzi|kość, droż|ka, dąż|ność, drzen|ność, drwal|nia, —
 hy|zość, chmur|ka, chrzci|ny, har|dosc, chmiel|nik, chłop|stwo,
 ka|dlub, kap|łun, klam|ka, krom|ka, klasz|tor, kłam|stwo, —
 jabł|on, jabł|ko, jar|mark, jas|ność, jedr|ność, ja|strząb,
 gawron, głów|nia, gіб|kość, garncarz, głup|stwo, —
 pa|sierb, po|pręg, praw|da, prząd|ka, państwo, pod|stęp,
 prze|paść, próżni|ak, plen|ność, prze|strzeń, przy|szłość, —
 fol|wark, flinta, farb|nik, francuz, fecht|mistrz, —

ani le, ani me - albo taki, albo saki - będzie dobrze,
 kiedy zle minie - bicz z piasku nie będzie - cicha
 woda brzegi rwie - cnota w piecu nie sega -
 co głowa, to rozum - co się stało, odstąpić się
 nie może - cztery klaty, a pięć piąty - dar za
 dar, a darmo nie - dobre się samo chwyci - dwiema
 panom razem służyć trudno - gadu, gadu, a
 wilk w owce - gdzie cienko, tam się rwie - głu-
 pi daje, mądry bierze - hory myśli o śmierci -
 honor i cnota, to szczęście prępe - inaki mowi,
 inaki myśli - inoza bydzi, inoza zdać się do-
 brym - jaki zyt, taki skonczyt - jaka praca, ta-
 ka płaca - jakie drzewo, taki owoc - jaki pan,
 taki kram - kazał pan, musiał sam - każda
 liszka swój ogon chwali - kto brzuch narzyt tu-
 czy, nie parzo się uczy - kto dał reby, da i
 chleb do gęby - kto konia nie ma, musi pieszko
 chodzić - kto wiele je i pije, ten w rozum nie ty-
 je - kto nie ma, nie traci - kto pierwszy, ten
 lepszy - lepiej wczas, niż po wczasie - tgarze pra-
 wo karze - lepszy rydz, niż nic - ma kielbę we
 dwie - ma się, jak groch przy drodze - młode
 lata, rozum stary - ni pachnie, ni smierdzi -
 nie trzeba głupich siać, sami się rodzą - nie
 wszystko złoto, co się świeci - o wilku mó-
 wa, a wilk w sieni - o ko pańskie konia
 tuczy - pięknie mówi, a zle myśli - pilnuj
 każdy swego - po szkodzi mądry - po-
 znać ptaka po pierzu - prawda w oczy kote -

raz goły, drugi raz głodny. ręka rękę my-
 je, sam sobie szkodzi, kto się ze złym wodzą-
 są takie oczy, co nie śpią w nocy. śmierć, co
 lepsze będzie. ten młody, co zdrowy. ten się nie
 boji, co złego nie boji. trudna zгода, ogień,
 woda. ucz się, módl się i pracuj. według
 stawu grobla. wielka boleść, kiedy się chce
 jeść. wielkie rzeczy pomalu roma. za-
 czałem wszystko się mienić. ze złej ge-
 by nie dobra mowa. znają go, jak sty-
 pieniadź. bywa z iskry pożar. są lu-
 dzie, którzy sami się rano budzą. są
 drudzy, których ze snu budzić trzeba.
 są tacy, którzy sami wiedzą, co czynić
 mają. są drudzy, którym radzić trze-
 ba. karność daje mądrość. młodość i
 wiosna są pora do pracy. długo myśl,
 prędko czyn. kto ma litość nad bied-
 nym, żyć wiecznie będzie. skąpy bo-
 gacz jak skrzypnia, choć w niej złoto,
 przecie w kacie leży. nie licz na kor-
 ce, póki kop nie zwieziesz. dosyć wze-
 nie, choć nie rychło, kiedy dobrze. gdzie be-
 dzie pyha, tam będzie i hańba, a gdzie
 jest pokora, tam i mądrość. kto chodzi z ma-
 drym, mądry będzie. kto gardzi bliźnim
 swoim, grzeszy. serce mądrych szuka nau-
 ki, a usta głupich karmią się głupstwem. ma-
 dry przyjmie radę, a głupi nią w gardzi.

ani darady, ani do zwady — brzuch tłusty, lech
 pusty — brać tam trudno, gdzie nie masz —
 chłop na koniu jeździ, a konia szuka — co
 ciało lubi, to duszę gubi — codzień człowiek
 mędrszy, codzień musi być lepszy — co ludzie
 radzi słyszą, temu też łatwo wierzą — co się
 prędko wznieci, nie długo się świeci — czyja
 szkoda, tego i grzech — dobra wola za czyn
 stoi — dobrze wszędy, lepiej doma, niżli
 kędy — gadu, gadu, a psi w krupy — gdzie cię
 radzi widzą, tam nie często bywaj — gdzie
 miło, tam oczy — gdzie boli, tam ręce — hodzi
 jak owca, a tryka jak baran — im dalej włas,
 tym więcej drew — im kota bardziej głaszczą,
 tym bardziej ogon wznosi — jaje często chce
 być mędrsze, niż kokosz — jedną nogą w gro-
 bie stoi — jeden mądry stoi za dziesięć
 głupich — każdy ma swego mola, co go gry-
 zie — każdy dudek, ma swój czubek — krowa,
 która bardzo ryczy, nie wiele mleka daje —
 kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada —
 kto pyta, nie rad daje — kto zawsze jedno
 prawi, nie bardzo się wsławi — kto się bar-
 dzo sili, prędko się wysili — lepsza trocha w
 zgodzie, niż wiela nie w zgodzie — ma
 chleb rogi, a nędza nogi — ma się, jak
 paczek w maśle — młodzi się od starszych
 uczą — młody może umrzeć, a stary
 musi —

na dobry towar trafi się kupiec — znalazł swój swego
 na tym świecie złe się z dobrem plecie — na złe
 mistrza nie trzeba — nie każdy kasa, co waseń trzą-
 sa — o moje żyto jeszcze mnie bito — o tęj dobie ka-
 dy sobie o twoją skórę idzie — pierwsze kotki za
 płotki — po nici kłębka dójdziesz — póty dzban wo-
 dę nosi, poki mu się uho nie urwie — przez posty
 wilk nie tyje — ryby i ptaki psują szkolne żaki —
 rozchód nie ma bydz większy, niż dohód — słysz
 wiele, mów mało — strojno, choć głodno — świnia
 kwiczy, a wór drze — tak ten złodziej, co kradnie jak
 ten, co taji — trafił z deszczu pod rynnę — więk-
 szy huk, niż puk — wszędzie na błazna kapie —
 żaden tam nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą —
 złem złego pozbydź — zna się na rzeczy, jak
 koza na pieprzu — nie mała mądrość mądrze
 mówić, lecz większa mądrze czynić — czyni
 wszystko, co w mocy twojej, abys lepszym był
 od drugich, — a tak czyniąc, nie sądzi, żeś jest lep-
 szym, wtedy będziesz mądrym — praca jest
 celem i środkiem życia — kto się pracy lęka,
 bardziej mieć nie chce, jak nie może — mówi
 płynnie, gładko czyta, pisze pięknie, lecz — nie
 zawsze zdrowo myśli — nie pragnij złota, lep-
 sza mierność, niż bogactwo — im kto skromniej
 zacznie, tym lepiej skończy to, co zaczął —
 kto brzuch nazbyt tuczy, nie bardzo się uczy.

C C C C C

Cc. Ccas. Cialo. Czym. Cyna. Cztowiek.

Ccas jest skarb bardzo drogi. Cyna jest kruchość.
Cztowiek składa się z duszy i ciała. C tobie nie mi-
ta, tego drugiemu nie czyni. C głowa, to rozum.

O O O O O

Oś. Osa. Owca. Oko. Okoni. Ogień. Odpis.

Owca jest zwierzę asyja. Osa kole kądziel.
Okoni jest ryba. Okiem patrzę. Ogień patrzy. O-
wilk mowa, a wilk przed drzwiami. Ojciec nasz.

E E E E E

Ewa. Eho. Emma. Erop. Etna. Eli.

Ewa jest naszą pierwszą matką. Emma jest
imię. Erop pisał bajki. Etna jest góra, która
wyjściła z ziemi. Ej! he! he! az się belki gna.

1. C = C Cień Czyn Czub Cygan Czoło, —

Czoło jest przednią częścią głowy. — Cień dają rzeczy, gdy słońce świeci. — Co kraj, to zwyczaj. — Co ludzie radezi słyszą, temu i łatwo wierzą. — Co łaćno przyjdzie, łaćno pójdzie. — Cicha woda brzegi rwie. — Cnota w piecu nie leża. — Cnota skarb wieczny, cnota klejnot drogi. — Ciężka boleść, gdy się chce jeść. — Jeszcze cięższa, gdy jedzą, a nie dadzą. — Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal. —

2. O = O On Osieł Okno Ogon Obręcz Odgłos, —

Olno jest ze szkła. — Ogon pawia jest piękny. — Owca daje wełnę. — Obręcz jest okrągła. — Osieł nie lubi pracy. — Od łuków przyszło do puków. — Oko pańskie konia tuczy. — Od złego nie czekaj dobrych rzeczy. — O tej dobie, każdy sobie. — O moje żyto, jeszcze mnie bito. — Oczy są okna do duszy. — O tem myśl często, jakby można nabyć wiele nauk i cnoty. —

3. E = E Ewa Emma Ezop Etna, —

Ewa jest nas wszystkich pierwszą matką. — Emma jest imię. — Etna jest góra, która ogniem buha. — Ezop pisał bajki, przez które ludzi uczył cnoty. — Ej! toć iż, aż ściany schną. — Enoch był prorok. — Elba jest rzeka. — Elbląg jest miasto. —

4 S = S _ Sad, Sad, Serce, Sąsiad.

Sędzia sędzi sprawy. Sąsiad zły jest wielkie złe. Serce dzieci kocha ojca i matkę nad wszystko. Sam sobie szkodzi, kto się ze złym wręcz wdaje. Stojno, choć głodno. Świnia kwiczy, a wór drze. Suchy marzec, mokry maj, będzie żyto jako gaj. Świeca ludziom służy, a sama się trawi. Śmierć nie patrzy w zęby. Szanuj starych!

5 I = I _ Igła, Ikrzak, Ilość, Imbryk.

Iglarz robi igły. Imbryk jest naczynie do kawy. Insza dadź, insza rzucić. I strzyże, i goli. Im dalej własnym więcej drew. I wilk syty, i koza cała. I mrówka ma swój gniew. Idąc do wójta, oba się boją. Idą ze sobą na udry. Indyk jest ptakiem. Il jest tłusta ziemia. Im kto niżej tym chce wyżej. Insza dadź, insza rzucić.

6 T = T _ Tarcz, Tycz, Torba, Tęgość.

Tarczą broni się rycerz. Tycz do grochu. Torbę do chleba nosi żebrak. Ten niech łaje, co daje. Ty jedno wiesz, a ja dwa. Ten się nie boi, co złego nie broi. Trudna zgoda, ogień woda. Trafił, jak kula w plot. Trudno dwiema panom służyć. Trudno tego wodzić, co nie umie hodować. Trafił z deszczu pod rynnę.

S S S S E S S

Sen, Syn, Słowo, Sarna, Siejba, Sługa.

Sarna jest zwierzę drabie. Syn dobry a sarna rudy
cien męga. Siejba dobra, a mior jeszcze lepsze.
Stary, Sługa jak stary pios. Słysz więcej mow moli.

S S S S C S S

Smie, Shur, Indyki, Ska, Sglarz.

Sgla kiele. Ska jest cześć domu. Sglarz jest
czarny. Sm jest starszy, tym musi być miedzi
ry. Sm kiległupszy, tym smielszy.

S S S S C S S

Tom, Turq, Trzewiki, Tylec, Tydzień.

Tydzień ma siedm dni. Też na niebie. Turq
jest mioty jarmarki. Tylec jest tylna cześć noża.
Tea bogaty, co nie winien. Tepe mioty, co zdroio.

7. F F F F S F
 Fala, Futro, Flaszka, Figa, Fatyga.

Futro dobre jest od zimna. Flaszka sę ze szkła.
 Figa jest słodki owoc, ale nie rodzi się w naszym
 kraju. Fora ze dwóra. Frant na franta trafił.

8. T T T T T T
 Tan, Tara, Tole, Tęgoni, Prawda.

Tan cała geła. Tara jest dwa. Polska ma
 imię od pola. To szkodzie Polak mądry. Trzeci
 posły willi nie tyje. Tan jak chce, a sługa jak może.

9. B B B B T B
 Bóg, Bieda, Bojarni, Burza, Bryła.

Bóg jest słuchem. Bóg jest wielki, święty i do-
 bry. Burza często zbóże niszczy. Będzie dobrze,
 kiedy się minie. Paki strzela milady. Bity płacze.

51
F = F Forma, Figiel, Fartuch, Fraszka.

Fraszki hawią. Figlarz nie myśli tylko o figlach. Formę z gliny garncarz lepi. Fajka nie dla młodych. Flinta strzelec strzela. Fistek za fistek, listek za listek. Frant trafił na franta. Falsz jest gruntem wszęgo złęgo. Furman we złym razie zrzęka się swęgo stanu, a gdy zjedzie na nocleg, znowu konie pasie i biczem trzaska.

P = P Pani, Piwo, Podstep, Proboszcz.

Piwo jest zdrowe, ale nie zdrowo pić go wiele. Pięknie mówisz, a źle myślisz i czynisz. Poznać z mowy, jakiej kłębka dojdiesz. Pierwej trzeba przed swoją sienią umieścić. Prawda woczy kole. Pilny, by zająć hębna. Płata się, by piate koło u wozu. Pijak a dziecię, prawdę powie. Pan każdy dobrą radą stoi.

B = B Bicz, Brama, Bogacz, Bystrość.

Bóg jest panem świata. Bogu służ, a diabła nie gniewaj. Bicz z piasku nie będzie. Brzuch tłusty, łeb pusty. Baba z wozu, kołom lżej. Bydź kozie na wozie. Bez leca na wóz, bez wiosła na wodę, bez osti og na konia nie wsiadaj. Brac tam trudno gdzie nie masz. Błaznów wszędzie pełno. By muhy na miód. Bogacz się dziwi, czem się zebrak żywi.

10. R = R Rok, Robak, Rymarz, Rozum.

Rok jest przeciąg czasu, i dzieli się na cztery pory roku. — Robak pelza. — Rozum rządzi człkiem. — Rzadko młody się hętnie uczy. — Ryby i ptaki psują szkolne zaki. — Ryba rybą, ptak ptakiem, a człek człkiem żyje. — Ręka rękę myje, noga nogę wspiera. — Równyś pan, posłuż sobie sam. — Rana się zgoi, a słowo się nie zgoi. — Rozhod niema bydz większy, niż dohod.

11. L = L Lis, Ława, Łyko, Lemiesz.

Lis jest hytry. — Łyka się dra. — Łos igra z ludźmi. — Lemiesz u pługa kraje ziemię. — Lepsza szkódka, niżli szkoda. — Lis grzejekuna, chłodzi, soból zdoł. — Leżąc wilk nie tyje. — Łaska pańska na pstrym koniu, jeździ. — Łacno o kij, kto chce psa obić. — Lepszy mieszek za grosz, kiedy kopa w nim, niżli za kopę, kiedy grosz w nim. — Lepszy gół, niż motyl.

12. D = D Dąb, Dynia, Dozór, Długość.

Dąb jest mocne i piękne drzewo. — Dozór dają mędrszym. — Dar za dar, słowa za słowa. — Dobrym wszystko się dobrze wie dzie. — Dobra wieść, kiedy niosą jeść. — Daj to psu, co masz na sercu. — Dobrze radzi, kto ludzi nie wadzi. — Dziecię za rękę, matkę za serce. — Dobrze daleko słyhać, a złe jeszcze dalej. — Daj, abo wydrę. — Do czasu dzbanek wodę nosi.

10 R R R R R

Rak Ryba Rana Rydel Rełnik

Rak żyje we wodzie. Ryba pływa, a woda pły-
nie. Rydłem kopia ziemię. Rełnik orze rolę plu-
giem, sieje i sprząta słońce. Raz gdy drugi i głodny.

11 L L L L L

Lud Las Łaka Łać Luty Łóżko

Łać jest pora roku. Łaki dają trawę i siano.
Lud dobry modli się. Łcha cnotę i pracę. Łęczy
dobry pies niżli złoty ostowiek. Łęczy gil n. mój gl.

12 D D D D D

Dom Dusza Dypsal Drogość

Dom jak raj. Dusza nasza nie umrze, ale żyć
będzie na wieki. Dzielę dobre mistrza chwali.
Drogo, gdy brzoza. Dobre i dobrym, a złe samu.

13.

U = U U U U U
 Ul, Uld, Uład, Upór, Ulga, Ugór.

Ul jest domem pszczołek. Uczeń winien być
 pilny. Upór szkodzi i wart kary. Ufaj w Boga,
 a on cię od wszego złego strzedz będzie. Ucz się!

14.

G = G G G G U G

Groch, Góra, Gasie, Głupstwo.

Groch przy drodze. Góry są wysokie albo niskie.
 Garnarz robi garnki z gliny. Gdzie cienko tam
 się rwie. Gość w dom, Bóg w dom. Gdzie zgoda. Bóg

15.

H = H H H G H Ch
 Honor, Hebel, Handel, Chleb.

Kata chłopka, patać pana. Honor i cnota, to
 skarby wieczne. Chleb z solą, z dobrą wolą. Chleb
 w drodze nie cięży. Huc miary nie zna.

13. **U = U _ Ud, Usta, Upał, Uśmiech, _**

Upał dreczy latem. _ Ud jest część ciała. _ Uśmiech na ustach, a w sercu jad. _ Usta Boga chwałę, a serce nie o tem nie wie. _ U kija dwa końce. _ U skapea cała dusza w mieszk. _ Ucząc drugich, sam się uczysz. _ Ustraha wielkie oczy. _ U Boga nasze losy. _ Uczeń pilny jest chluba szkoły. _ U dwor. dwornie. _

14. **G = G _ Grad, Głos, Gumno, Gaje, _**

Grad niszczy zboże. _ Głos ludu, głos Boga. _ Gadu, gadu, a wilk w owce. _ Głupi daje, mądry bierze. _ Gdy szukasz rady, strzeż się pilno zdrady. _ Gdzie cie radzi widzą, tam nie często bywaj, a gdzie nie radzi, tam nigdy. _ Głośny dzwonek, zła sława. _ Gdzie się leje, tam się dobrze dzieje. _ Gdzie jedzą, tam jedz, a gdzie robią, tam idź precz. _ Gniew bez siły nic nie znaczy. _

15. **H = H _ Huć, Hata, Hrabia, Chłop, _**

Humor niech dziećmi nie rządzi. _ Heblem sto-
larz gładzi drzewo. _ Chromy chce dalej sko-
czyć, a ślepy dalej widzieć. _ Hamuj koła z góry. _
Hodzi jak owca, a tryksa jak baran. _ Chlustał,
chlustał, aż też ustał. _ Huda fara, sam ksiądz,
pleban dzwoni. _ Choć późno, jednak nie próżno.

16. *K* = **K** _ Kot, Kawa, Kapłun, Kłamstwo.

Kot łowi myszy. _ Kłamstwo hańbi człowieka. _ Kto kłamie ten kradnie. _ Kto się ludzi nie wstydy, ten się i Boga nie boi. _ Kto nie rychło chodzi, ten sam sobie szkodzi. _ Kto pod kim dołki kopie, ten sam w nie wpada. _ Kiedy para służy, pracuj i zbieraj. _ Kto dał zęby, ten da i chleb. _ Kto rano wstaje, temu pan Bóg daje. _ Kazał pan, musiał sam. _

17. *A* = **A** _ Anna, Andrzej, Anyż, Arak.

Arak jest mocny trunek. _ Anna jest grzeczne dziewczę. _ Anyż jest roślina. _ Abo czyn, albo daj pokój. _ Ani mię tam, ani mię sam. _ Ani bąknął, ani jąknął. _ Ani na wsi, ani w mieście nie trzeba się wstydyć cnoty. _ A białe? Białe. _ A czarne? Czarno. _ Albo nie daj, albo nie bierz. _ Abo mój grosz nie groszem. _

18. *N* = **N** _ Noc, Nędza, Negus, Nierząd.

Noc jest do spania. _ Nie każdy wesół, co śpiewa. _ Nie ranoś wstał, nie będziesz miał. _ Nie trzeba maku siekać. _ Nie lubi pan Bóg krzywdy. _ Nie każdy wie, co mu zdrowe. _ Nie graj, nie przegrasz. _ Nie ma bydz większy rozchód, niż przychód. _ Nie trzeba głupich siać, sami się rodzą. _ Naucz się znosić krzywdę. _

T T T T T T

Ton, Tota, Tapan, Tmiotek.

*Ton ciągnie wóz, plug i inne rzeczy. Tota od
wózu. Tmiotek polski jest człowiek dobry. Kto
ma życie, ten ma wszystko. Kto pyta, nie błądzi.*

A A A A A A

Adam, Agrest, Antos, Arkusz.

*Adam był pierwszą osobą. Agrest ma kiel-
ce. Antos jest chłopczyki grzeczny. Ani be, ani me.
Ani do rady, ani do zarady. Albo taki, albo taki.*

N N N N N N

Nos, Nabr, Naga, Nalre, Noryli.

*Nie długi słonia, gdzie się trąba. Noryli jest mło-
dyni. Nie wrystho złoto, co się siewie. Nilot nie jest
bez Me. Nie do rady, nie do zarady. Nie kij, ale drewno.*

19. M = M M M M
 Moc, Mowa, Motyl, Modrak, Młodość

Moc głowy lepsza niż moc ręki. Mowa polska jest
 mową drogą mową. Motyl jak dziecko lata z kwiat-
 ka na kwiatki. Na kielbie we łbie. Młodość.

20. W = W W W W W
 Wari, Woda, Waga, Wieża, Wolność.

Woda jest ciałem płynnem. Waga wazy kupiec kawa-
 i inne rzeczy. Wę pan Bóg co czyni. Wet za wet,
 darmo nie. Wedle stawu grobla. Wode mierzy.

21. Z = Z Z Z Z Z
 Zab, Ziemia, Zyto, Zupan, Złoto.

Ziemia jest wielką kulą. Zyto rolnik siewa. Zu-
 pan jest suknią, którą stary Polak nosił. Za-
 złym złe. Złego złem zbyć. Znać ptaka, no pierza.

19. **M=M** Mysz, Mąka, Mydło, Mądrość. —

Myszy mąkę jedzą. — Modrak jest piękny kwiatek. —
Mądrość i młodość są wielkie dobra. — Ma się jak pączek w maśle. — Młody może umrzeć, a stary musi. —
Ma chleb rogi, a nędza nogi. — Mnie z ust, a jemu mimo uszy szust. — Małych ptaków małe gniazda. —
Młodzi od starszych się uczą. — Ma się jak grzech przy drodze. — Miarą kocie! —

20. **W=W** Wąs, Wola, Wstęga, Wdzięczność. —

Wdzięczność jest piękną cnotą. — Wola Boża wszystkim rządzi. — Więcej Bóg ma, niż rozdał. — Wszystko człek dla zdrowia waży. — Wie pies, czyje sadło zjadł. — W cudzym domu drwa rąbia, a do nas wiory leca. — W jednej ręce chleb, a w drugiej kamień trzyma. — W nocy każdy kot szary. — Większy huk, niżli puk. — W każdej rzeczy patrz końca. —

21. **Z=Z** Znój, Zima, Zaba, Żyzność. —

Znój przy pracy. — Zaba jest gadem. — Zimą zimno. — Znaj siebie. — Z kim Bóg, ten bije i żyje. — Znać ptaka po głosie. — Znać pomowie, co jest w głowie. — Zjadł pies sadło. — Za młodu się tarnek ostrzy. — Żaden tam nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą. — Zmyło go bez ładu. — Z wielkiej chmury mały deszcz. — Znają go jak zły pieniądz. — Znoś, cierp, póki możesz! —

²² **J = I** _ Iózeł, Iabiko, Iodła, Iasność. _

Iodła jest drzewo. Iabiko jest owoc. Iędrność i jasność mowy. Ia o Pawle, a on o Gawle. Iak cię widzą, tak cię piszą. Iedną nogą w grobie stoi. Ia je chce bydz mędrsze od kury. Ieden mądry stoi za dziesięć głupich. Iaki taki urząd lepszy niż prosta służba. Iuż to głód, kiedy wilk wilka kąsa. Iedno zwinąć, drugie zminąć. Iedna cnota, nie-cnota. Ieden krowę za rogą trzyma, a drugi ją doi. Ieden głupi dziesięć mądrych zwiedzie. _

²³ **Y** _ Yzop, Yssel, Ywerdun. _

Yzop jest gorzkie ziele. Yssel jest mała rzeczka. _

²⁴ **X = Ks.** ²⁵ **Q = Kw.** ²⁶ **V = W.** _

Xiądz = Ksiądz, Xiężyc = Księżyc, Examin = Egzamin, Quarta = Kwartę, Quota = Kwota, Venus = Wenus, Vivat = Wiwat. _

J J J J J

Jan, Jabloni, Jedność, Jedrność

Jabloni rodzi jabłłka. Jedność niech będzie
między ludźmi. Jaki pan, taki krewny.
Jakie drzewo, taki owoc. Jaka praca, takia płaca.

Y Y Y Y Y

Prop jest gorzkie uiele. Yuel, Ywerdin.

X X Q Xu V W

Xiadz, Xiadz, Xiężyc, Xiężyc

Examin, Examin, Quarta, Kuarta

Venus - Wenus

a, imanie, iglica, igrazka, imieriny, igielnica,
 ilowatość, inkiwaletrunek, inlepreciowność, =
 ulica, ulżyteki, ulbostwo, ulrodziły, ulpomysł, u-
 miejętność, ulkrzyżowanie, ulkontentowanie,
 epoka, ekonom, emigrant, Euproja, elementarz, elax-
 tyczność, ewangielista, emigracyja, =
 epoka, odmianna, obronca, opisanie, obywatelskość, okru-
 cienstwo, obywatelka, odpowiadzialność, =
 apusia, apiolek, apostoł, antoniada, abecadłowa, y-
 biskup, arcybiskupstwo, arytmetyka, =
 wysyła, yr. ofiary, Wysyłany, Wysyłanostwa, =

b, robota, ruchunek, różnicstwo, rozdzielna, rozważa, roz-
 mysłowność, rozprawiać, rozstrzygnięcie, rozpalnielstwo, =
 nadzieja, niepokole, najemnik, nadzina, niegoda, nasyłony
 cieł, nadleszczony, nysładowanie, niek. aspiromajka, =
 mójka, majatek, przeszkanie, miedwa, mądzień, mło-
 sierdzie, mocięzanka, młotostanin, młotostawica, =
 wosze, wosbrek, wosciadnia, wymowa, winnica, winogro-
 no, wykopawica, wyminowanie, wyprzeżowanie, =
 cynamon, cukierek, cerniła, czeraka, cym.ownik, cukierni-
 cka, czerwieczka, czukajanie, cudziemierynia, =
 salska, sadzawka, skowronek, sikora, skądunek, sam-
 gloska, slizgawica, syngardka, sejmikowanie, =
 zabor, zakiernik, złość, zgrabek, zakonnik, zagad-
 nienie, zagoradec, zakonodawca, ziemiosparstwo,

liczenie, latarnia, łozeczko, łodyga, leniwiec, lancuszek, —
 legowisko, ludożerca, — lizobrazek, łuszczybochenek, =
 tabela, tablica, trzepaczka, topola, trucizna, tysiącznik, —
 tabakierka, toporzysko, — tabakiereczka, temperatura, =
 habunia, bawelna, bagnisko, bylica, bebenek, bratunek, —
 błyskawica, bojowisko, — bałamucenie, biblioteka, =
 dębina, dzierzawca, dostatek, dónica, dahówka, długonos, —
 dobroczyńca, dziejopistwo, — donosicielka, dozorowanie, =
 choroba, hamulec, hałupnik, holewa, herbata, chłopisko, —
 handlowanie, chlebowadca, — chlebowawczyni, herbopisarze, =
 kalina, kanarek, komornik, kapelusz, kowadło, kawałek, — komi-
 niarczyk, kaznodzieja, — kaligrafija, — kamerdynerowa, =

jałgoda, jałowiec, jałmużna, jezioro, jarzabek, jęczmionka, —
 jedwabnica, jednorożec, jajecznicza, jaskółeczka, —
 jednofuntówka, jedynorządca, =
 gajowy, gatunek, gospodarz, gadzina, gorzelnia, gruhawka, —
 grohowisko, gotowalnia, grubijaństwo, garbowanie, —
 gieografija, gimnazysta, — gospodarowanie, =
 pieczywo, pahołek, parobczak, pogodą, pijawka, poranek, —
 piwowarnia, podniebienie, pogadanka, podwieczorek, —
 powinszowanie, prześladowanie, pobojuwisko, —
 pospolitowanie. —

faryna, fijołek, furmanka, fartuszek, fornalka, —
 filizanka, farbowanie, — fabrykacyja, —
 fortyfikowanie. —

Adam był pierwszym człowiekiem. — Bex oh
 niespore roboty. — Cnota najlepsze słactwo. —
 bremu dobrze się wredzi. — Ewa była pierwszą
 niewiastą. — Fałsz jest gruntem wszelkich w
 stepków. — Głodnemu chleb na myśl. — Flarego
 pytają, zdrowemu dają. — Inna wesolosc inna
 swawola. — Każdemu najmiłsze swoje. — Lud em
 wy, lud szczęśliwy. — Miłzeniem wiele się zbywa
 Nieba za pieniądze niekupisz. — Oglądaj się na
 ostatnie kota. — Pijaństwo jest szalenstwo. —
 beta nikomu nie sromota. — Szczęście ustalo, per
 jaciot malo. — Trzymajcie język za zębami. —
 go, ale hedogo. — Wykupit koszule, a suknie zas
 wit. — Żywot starszego — uczy młodszeo. —

Aniołowie są czyste duhy. — Bogatemu niezazdrość
 Ciekawość jest nasieniem wiadomości. — Darowane
 mu komiowi niepatrz w zęby. — Figlowanie chleba n
 przyniesie. — Gospodarstwo — kłopotarstwo. — Każ
 mu najmiłsze jest obcowanie z ludźmi oświecon
 Leniwemu zawsze święto. — Niesprawiedliwośćia
 nikt niezarobił. — Odpuszczajcie nieprzyjaciol
 Próżnowaniem dzień ginie. — Rozpustnicy są pospo
 lie i rozrzutnymi. — Szczęśliwości niekupicie. —
 Tajemnic niewydawajcie. — Uczynkami nieskro
 nemi chroncie się pogarszać drugich. — Wielom
 wny — rzadko słowny. — Złe towarzystwo i dobre
 go popsuje. —

A. Zdanie pojedyncze.

55.

I. Zdanie pojedyncze gote.

1. Orzeczeniem jest rzeczownik. - Ciec jest gospoda-
rzem. Matka j. gospodynia. Jagnie j. zwierzęciem.
2. Orzeczeniem czynnik. - Pies szczeka. Jógut pieje.
Człowiek mówi. - Nauczyciel uczy.
3. Orzeczeniem przymiotnik. - Bóg jest wielki.
Cwa jest cierpliwa. - Słoto jest przezrocyste.
4. Orzeczeniem przysłówek. - Modlić się jest zbawie-
nie. - Tracować jest przylecznie.

II. Zdanie pojedyncze rozwinięte.

- Chrześnik. Cnotliwy człowiek j. szczęśliwy. Kien jest
domowem zwierzęciem. Polski chłopiec j. szanownym
człowiekiem. - Moc Boga jest wielka. Bóg j. stwo-
rzą świat. Pilność ucznia j. szczęściem nauczy-
ciela. Prostota serca była najpiękniejszą zaletą
przodków naszych. - Droga do cnoty jest przy-
kra. Prosta droga jest droga do cnoty.
2. Uzupełniacz. - Bóg jest pełen dobroci. Pilny
uczeń jest godzien pochwały. Posłuszne dziecko
stacha matki. Ubogi zebrze chleba. - Człowiek
cnotliwy miły jest Bogu. Pan Bóg błogosławi
cnotliwemu. Starzy radzą młodym. - Bóg
stworzył świat. Matka kocha dziecko. - Bóg
dał człowiekowi życie. - Bóg radzi światem.
Dobry brzydzi się grzechem. - Gada o zło-
nym wilku.
3. Cholicznik. - Bóg jest wszędzie. Wiosniaki
mieszkają na wsi. Latem zbierają zboże.
To szkodzi człowiekowi mądry. - Uchciejcie się
po polsku. 'Żyćcie wedle prawa' Człowiek stwo-
rzony jest do pracy. Nauka służy ku zbawieniu.

B. Zdanie złożone.

I. Zdanie złożone spółrzędne.

Bóg jest wielki i dobry. Bóg stworzył niebo i ziemię. Człowiek jest stworzony na obraz i podobieństwo Boga. — Pracuj, a módl się! Mądry syn rozwesela ojca swojego, a syn głupi smutkiem jest matce swojej. Wierz Bogu, a on cię wywyższi. Boga wzywaj; rękę przykładaj! Bojaźń pańska jest początkiem mądrości; głupi mądrością i ćwiczeniem gardzą.

II. Zdanie złożone podrzędne.

Kto cnotliwy, ten szczęśliwy. Kto w Bogu ufa, ten nie zgini. Błogosławiony, którego nadzieja w Bogu. Każdy, który prosi, dostaje. Z kim Bóg, ten dotrwa. Kto raz skłamał, temu drugi raz nie wierzą. Co głowa, to rozum. Co tobie nie miło, tego drugiemu nie czyni. Kiedy trwoży, to do Boga. Tak to pewnie bywa wszędzie, że z niczego nic nie będzie. Gdzie złe przypadki, tam przyjaciel rzadki. Czwarte przykazanie boskie mówi: Czcij ojca twego i matkę swoją! Przykazanie natury mówi: Kochaj bliźniego, jak siebie samego. Czas upływa, gdyby woda, a przy nim leci pogođa. Szczęśliwy i niezna karni, kto w Pańskiej żyje bojaźni. Iezus rzekł: „Ojcze! odpuść im, bo nie wiedzą, co czynią”. Iob święty, po wielu ciężkich stratach, rzekł: „Pan dał, Pan wziął; niech będzie imię Pańskie błogosławione!”

Modlitwa pańska.

61

Ojcie nasz! któryś jest w niebie. Twieć się imię twoje.
Przyjdź królestwo twoje. Bądź wola twoja, jak w niebie, tak
i na ziemi. Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj.
Odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym
winowajcom. Nie wódz nas na pokuszenie. Ale nas zbaw od
złego. Amen.

Ojcie nasz, któryś jest w niebie!
My dzieci twoje, prosim cię,
Abys nas dnia dzisiejszego
Uchowal od wżęgo złęgo.
Nie wódz nas na pokuszenie,
A daj grzechów odpuszczenie.
Udziel chleba powszedniego,
I co w życiu potrzebnęgo.
Rządź tak w niebie, jak na ziemi.
Wdzięcznem i dziećmi twojemi.
Niech nas łaska twoja zbawi,
Niech się imię twoje stawia.
Statecznie, wiecznie.
Amen.

Oracz i Skowronek.

Już śpiewasz skowroneczku, już też i ja orzę.
Obudwu nas przy jednej pracy widzi zorze.
Bóg pomoż. skowroneczku, dodawaj nadzieję.
I dla siebie ja razem i dla ciebie sieję.

Wół i Mrówka.

Wół się śmiał, widząc mrówki w małej pracy skrzętne.
Wiem usłyszał od jednej te słowa pamiętne:
Z umysłu pracujących szacunek roboty.
Ty pracujesz, bo musisz, my mrówki z ochoty.

Motylek i Pszczółka.

Ach! gdyby dziś pogoda bydz chciała, rzekł raz motylek do pszczółki, wyleciałbym na pola na łąki pobujać, pozartować, uciecszyć się z kwiateczkami. A ja bym, odpowiedziała pszczółka, poleciała do zwykłej swojej pracy, też na pola i łąki do kwiatków, ale — mioddek zbierać dla człowieka.

Lepsza praca, niż zabawa —

Mundzio.

Mundzio lubił obrazki, co w książeczkach były
Później mu się literki łatwo w pamięć wbiły.
Teraz mu się w książeczkach podoba nauka.
Szczęśliwy, kto korzysci wśród zabawki szuka.

Dziecię i Ojciec.

Bił ojciec różgą dziecę, że się nieuczyło.
Gdy odszedł, dziecę różgę ze złości spaliło.
W krotce znowu las kłębarny na plaży zarobił.
Ojciec różgi nieznalazł, i kijem go obil.

Stas.

Stas na sukni zrobił plamę.
Płacze, i przeprasza mamę.
Korzystając z chwili mama,
Rzecz: Na sukni wypierze się plama;
Ale strzeż się, moje dziecę,
Brzydkim czynem splamie życie;
Bo ci, Stasiu, mówię szczerze,
Ta się plama niewypierze.

Cnota

Cnota skarb wieczny, cnota klejnot drogi!
Tęgoć niewydrze nieprzyjacieli srogi,
Niespali ogień, niezaleje woda,
Nad wszystkim innem panuje przygoda.

u
ol
iat

gi!

